

De werkgroep “Van Wicmale tot Wijgmaal”

Jacques Berckmans
Michel Berckmans
Constant Bollion
Johan De Fraye & Rose Vuylsteke
Roger Geets
Rudi Marteau
Jan Mulier & Annabel Sels
Valère Oversteys
Chris Van Meensel

stelt voor:

“ Van Wicmale tot Wijgmaal ”

-Vroeger en nu in woord en beeld -

Uitgegeven onder de auspiciën van het Verenigingencomité Wijgmaal

<u>Inhoudsopgave</u>	<i>bladzijde</i>
Woord vooraf.	9
Inleiding.	
- Een postume hulde aan Matt Rouwet, geestelijke vader van de Wijgmaalse heemkunde.	13
- Huidige stand van zaken i.v.m. de geschiedschrijving over Wijgmaal en doelstelling van deze publicatie in het kader van Wijgmaal 2000.	14
 DEEL I	
Chronologisch overzicht van ruim een halve eeuw geschiedschrijving over Wijgmaal door diverse auteurs.	
- 1946 Matt Rouwet "Geschiedenis van Wijgmaal van 1200 tot nu".	21
- 1968 Beatrijsgezelschap Rotselaar "Wijgmaal aan de Dijle".	22
- 1970-1977 Jacques Berckmans "Heemkundige praatjes", verschenen in "Onze School, contactblad van de oudervereniging van de Gemeentelijke Jongensschool Wijgmaal-Herent".	23
- 1975 Matt Rouwet "Sprokkelingen uit de geschiedenis van Wijgmaal aan de Dijle".	25
- 1978 Lionel Mestdagh "Samenspel van deelgemeenten in het kader van een grote fusiegemeente getoetst aan Groot-Leuven met speciale aandacht voor de wijk Wijgmaal".	27
- 1981 Hubert Jacobs "Wijgmaals verleden".	30
- 1982-1983 Jan Gijbels, "De Remy-fabrieken te Wijgmaal".	35
- 1984-1986 Werkgroep voor Architectuur, Geschiedenis en Theorie (WAGT) van de K.U.-Leuven.	37
1) Johan Cokelaere "Beleving en waardering van het gebouwde in het Wijgmaal van Remy"	
2) Bruno Dercon en Paul Vermeulen "Groot ontwerp REMY WIJGMAAL – Ontwerp voor een indooratletiekcentrum op het terrein van de vroegere Maalderij Remy"	
3) Chris Willemsens "Morfo-Typologische studie van het dorp Wijgmaal"	
- 1985 - 1986 Sofie Beyen en Johan De Walsche "Ontwerp van een evenementencomplex op het terrein van de vroegere maalderij van de fabrieken Remy te Wijgmaal bij Leuven".	40
- 1993 Roger Casteels en Gust Vandegoor "1914 in de regio Haacht - Kleine dorpen in de Grote Oorlog".	42
- 1998 Gust Vandegoor "Het kanaal Leuven - Mechelen in heden en verleden 1750 - 2000".	43
- 1999 Constant Bollion "De Fabrieken Remy te Wijgmaal".	44
- 2000 VZW Stichting Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed (SIWE) "DE REMYFABRIEKEN TE WIJGMAAL".	47
 <i>Even pauzeren met en cursiefje! Anno 1920 : Een wandeling in Wijgmaal.</i>	 49
 DEEL II	
Wijgmaal in historisch perspectief.	
Hoofdstuk I: Het duistere verleden van Wijgmaal.	
1) Wie schrijft die blijft.	
- <i>Intrede van de Lage Landen in de Europese geschiedenis aan de hand van geschreven bronnen.</i>	57
- <i>Over Kelten en Romeinen, twee werelden in botsing.</i>	58

2) De Pax Romana.	
- <i>Integratie van de Lage Landen in het Romeinse rijk.</i>	59
- <i>Ontstaan van een Gallo-Romeinse beschaving onder het bestuur van Rome.</i>	59
- <i>Domaniale economie en wereldhandel op Rijkschaal.</i>	62
- <i>De zwanenzang van het Romeinse rijk.</i>	62
3) Europa in wording.	
- <i>Ineenstoring van het West-Romeinse rijk en aanvang van de Europese Middeleeuwen.</i>	63
- <i>Langzame doorbraak en verspreiding van het christendom.</i>	64
- <i>Aanvang der volksverhuizingen en gevolgen voor onze streken.</i>	64
- <i>Politieke rol van de Kerk als verdedigster van het zieltogende West-Romeinse rijk.</i>	65
- <i>De met de hulp van de Kerk gevestigde oppermacht van de Franken en de dynastie der Merovingers.</i>	67
- <i>Laatste heropstanding van het West-Romeinse rijk onder Frankisch bestuur en kerkelijk toezicht.</i>	68
- <i>Grondslagen van het moderne Europa.</i>	69
<i>Even pauzeren met een cursiefje! Anno 1926: Mee d'onnekeir noa de meule.</i>	
Met de hondenkar naar de molen.	71
Toelichting bij de lectuur van dit cursiefje in 't Wijgmaals dialect " Mee d' onnekeir nôâ de meule ".	74
Mee 'd onnekeir noa de meule	78
Hoofdstuk II	
De dageraad van Wijgmaal	
1) Grootheid en verval.	
- <i>Drie belangrijke verdragen om in schoonheid te eindigen.</i>	82
- <i>Wat schuilt er in een naam?</i>	83
- <i>Noormannen verschijnen ten tonele.</i>	84
- <i>Wijgmaal is Rome niet, maar toch...</i>	88
2) Van puur natuur tot Feodum.	
- <i>Hoe de Natuur een handje helpt.</i>	90
- <i>Domaniale economie met handelsbelemmeringen.</i>	91
- <i>Op weg naar een feodale structuur, of hoe grondbezit een nieuw tijdperk inluidde.</i>	92
- <i>Van Slavernij tot Lijfeigenschap, een moeilijke bevalling.</i>	93
3) Natuur, Arbeid en Kapitaal.	
- <i>De feodaliteit als nieuwe economische machtsverhouding.</i>	95
- <i>Ontwikkeling van Ridderwezen en Domaniale Heerlijkheid.</i>	95
- <i>Een dubbelzinnige maatschappelijke ordening.</i>	97
- <i>Wie was wie, en wie had wat in het middeleeuwse Wijgmaal?</i>	99
- <i>Van zwakke koningen, sterke hertogen en stoere graven.</i>	99
- <i>Van het platteland naar de stad, een sociaal-economische omwenteling.</i>	101
- <i>De adellijke familie "Van Wychmale".</i>	106
- <i>Wat archiefstukken ons te vertellen hebben.</i>	112
- <i>Wat waren de "Cijnzen" en wat was de "H. Geesttafel"?</i>	115
- <i>De "Slag van Baesweiler" (20 - 22 augustus 1371).</i>	118
<i>Even pauzeren met een cursiefje! Anno 1935: Op visite bij Zeereerwaarde Heer Pastoor.</i>	125

Hoofdstuk III

De opgang en ontplooiing van Wijgmaal.

- <i>Situatieschets.</i>	129
1) Van Middeleeuwen naar Moderne tijden (1106 – 1793).	
- <i>De teloorgang van het Hertogdom Brabant (1106 – 1404)</i>	130
- <i>Het Bourgondische avontuur, of het embryo van het latere België (1404 –1493).</i>	132
- <i>Het Habsburgse Imperium, het rijk waar de zon nooit onderging (1493-1793).</i>	
- <i>De aanloop (1493 – 1555).</i>	136
- <i>Onder het juk der Spaanse Habsburgers (1555 – 1714).</i>	139
- <i>Onder het “Verlicht Despotisme” van de Oostenrijkse Habsburgers (1714 – 1793).</i>	146
2) Het agrarisch verleden van Wijkmaal.	
- <i>De Dijle, hoofdslagader van Wijkmaal.</i>	149
- <i>Het Dijledal.</i>	152
- <i>De landbouw als motor van de Wijkmaalse economie.</i>	153
a) <i>Agrarisch Wijkmaal in de 16de en de 17de eeuw.</i>	154
b) <i>Agrarisch Wijkmaal in de 18de en in de eerste helft van de 19de eeuw.</i>	154
- <i>Belangrijke hoeven en pachthoven als agrarisch erfgoed.</i>	155
- <i>Graaf de Ferraris maakt ons wegwijs.</i>	157
a) <i>De Jezuïetenhoeve.</i>	157
b) <i>Het Pachthof Van Hove - Massie (Wijkmaalschen Dries).</i>	163
3) Van lijfeigenschap tot eigendomsrecht, een sociale omwenteling.	
- <i>De Zuidelijke Nederlanden gaan hun eigen weg.</i>	165
- <i>De kapel van Sint-Hadrianus aan de Dijle.</i>	166
- <i>De stille revolutie van de “Horigen”.</i>	170
<i>Even pauzeren met een cursiefje! Anno 1938: Anne-Marie, verpleegster bij de plaatselijke huisarts schrijft haren eersten brief aan haar ouders.</i>	173

Hoofdstuk IV

De gouden eeuw van Wijkmaal.

<i>Situatieschets.</i>	179
1) Revoluties leiden de “Hedendaagse Geschiedenis” in.	
- <i>De Franse Revolutie, of de teloorgang van het “Ancien Régime”.</i>	179
- <i>De Industriële Revolutie, triomf van Burgerij en Kapitalisme.</i>	182
- <i>Edouard Remy, een man met een visie.</i>	184
<i>Van kapel tot kerk</i>	
<i>Wijkmaal wordt een autonome parochie dankzij de tandem Edouard Remy - Petrus Bellon.</i>	187
2) Evolutie van Wijkmaal als agrarisch gebied rond een molen tot een residentiële woonkern.	190
3) Het Remy-imperium.	
- <i>Wat en oude watermolen al niet vermag.</i>	198
- <i>Van molen tot fabriek aan de Dijle.</i>	199
- <i>Vestigingen buiten de Leuvense regio.</i>	202
- <i>1890: de start van een nieuwe episode.</i>	204
- <i>Morial en Tertzweil: de architecten van de nieuwe stijselfabriek.</i>	205
- <i>De nieuwe stijselfabriek.</i>	206
- <i>De kolensilo’s, het ketelhuis en de machinezaal.</i>	207
- <i>De rijstpellerij, de drogisterij, de refter en de werkplaatsen</i>	207
- <i>Kantoorgebouw, silotoren en laboratorium.</i>	208
- <i>Het interbellum: moderne gebouwen en uitbreidingen in de jaren ‘20 en ‘30.</i>	209
- <i>Modernisme.</i>	211
- <i>Constructiebedrijven werkzaam bij Remy.</i>	212
- <i>Jean de Ligne, huisarchitect bij de Remy-fabrieken</i>	213

- De Foyer Remy (1930).	213
- De proefhal Tenacity (1933 - 1934).	215
- Het Remy paviljoen op de expo van 1935 te Brussel.	216
- De periode na de Tweede Wereldoorlog.	216
- De Remyproducten.	
- A) Handelsmerken en publiciteit.	218
- B) De Remyfabrieken op de wereltentoonstellingen.	218
- C) De productie van deegwaren.	218
- Edouard Remy; industrieel, politicus, kunstliefhebber en mensenvriend.	220
- Zijn invloed op de groei van Wijnmaal.	221
- Zijn realisaties.	223
- De huldinging van Edouard Remy.	224
- Slotbeschouwing bij "Wijnmaal in historisch perspectief".	226
<i>Even pauzeren met een cursiefje! Anno 1950: Bij oma neuzen in het vergeelde fotoalbum van de familie.</i>	227
<i>Als hekkensluiter: de Wijnmaalse "Paardenpaternoster".</i>	236
Nawoord.	
- De terugblik van de typist op de werkzaamheden van de werkgroep "Van Wicmale tot Wijnmaal".	241
- Het Wijnmaal van nu door de ogen van een emigrant.	243
Voetnoten	255
Geraadpeegde kaarten en documenten	257
Geraadpeegde documenten	258

Woord vooraf.

Bij het herlezen van het "Woord vooraf" van het boek "Sprokkelingen uit de geschiedenis van Wijgmaal aan de Dijle" van Matt Rouwet uit 1975 stootte ik op volgende passage:

"We hadden nooit vermoed dat het ter perse gaan zo traag en moeilijk zou verlopen. (...) een reeks van perikelen waar we hier moeilijk verder kunnen op ingaan, zijn alle mede verantwoordelijk geweest voor de onvolledigheid en de late verschijningsdatum van deze uitgave. (...) Misschien vinden we later een formule om ook het zuiver geschiedkundig opstel te publiceren." (2)

Deze passage is bij het verschijnen van onderhavig werk evenzeer van toepassing. Ook van deze jubileumuitgave verliep het persklaar krijgen vrij traag en moeilijk en eveneens lag ook nu een hele reeks perikelen aan de basis van het laattijdige verschijnen ervan.

Het is natuurlijk geen eenvoudige klus om honderden jaren Wijgmaalse geschiedenis in één boek onder te brengen. Toch werd ervoor gezorgd dat het niet-gepubliceerde historische gedeelte van de hand van Jacques Berckmans, dat destijds om budgettaire redenen niet in de "Sprokkelingen" van Matt Rouwet kon worden opgenomen, ditmaal, zij het in volledig herwerkte en geactualiseerde vorm, in het nieuwe boek kon worden ingelasd.

Enkele jaren terug, bij de voorbereidingen tot de viering van 125 jaar parochie Sint-Hadrianus (tijdens het jubileumjaar 2000), vonden enkelen onder ons het een passend idee om naar aanleiding van die feestelijkheden een werkje uit te geven waarin Wijgmaal in woord en beeld zou worden gebracht. Van bij de aanvang ging de aandacht van de initiatiefnemers uit naar de doelstellingen die werden vooropgesteld. De uiteindelijke keuze viel op een lees- en kijkboek, bepaald door verschillende factoren: een jubilerende parochiegemeenschap, het unieke jubileumjaar 2000 en een postuum huldebetoon aan Matt Rouwet.

Het is niet alleen een aangename taak maar ook een dwingende plicht dat dit werk aan die "ereburger van Wijgmaal" wordt opgedragen. Begeesterd door de charme van ons dorp gaf hij in zijn publicaties gestalte aan zijn jarenlange opzoekingswerk. Hij liet het onbekende niet los maar zocht het op en probeerde het duistere verleden van Wijgmaal te doordringen. Zijn twee publicaties over ons dorp zijn dan ook een open getuigenis van de beleving van zijn ideaal, en van een onvermoeibare inzet om alle historische gegevens op te sporen en er een menselijke en culturele betekenis in te onderkennen.

Bij de aanvang werd geopteerd om met een ploeg van medewerkers te starten. Die groep, aanvankelijk vrij beperkt, groeide in enkele maanden uit tot een echte "redactieraad". Die aangroei kon alleen maar de deskundigheid van de ploeg vergroten en kwam de kwaliteit van het werk ten goede.

Maar de grote moeilijkheid die daaruit voortspoot was dat het maken van afspraken en het plannen van samenkomsten met al die vrijwilligers, met belangloze inzet maar voor velen onder hen ook met zeer drukke beroepsbezigheden, er niet makkelijker op werd.

En... wat voor een boek is het eindelijk geworden? Een middel om het echte Wijgmaal van vandaag te leren begrijpen en tevens om over het oude, vergane Wijgmaal van toen te kunnen nadromen. Kortom, het is een instrument en tevens een getuigenis.

De opbouw van een historisch overzicht van de Wijgmaalse geschiedenis, die slechts gebaseerd is op een oppervlakkige samenhang van jaartallen, zou ons inziens een vruchteloze poging zijn. Daarom werd de voorkeur gegeven aan een brede historische visie die tevens rijk is aan ideeën en feiten.

Foto's, kaarten en illustraties zijn daarbij onontbeerlijk en stellen de lezer in staat een tocht te maken doorheen het Wijgmaal van vroeger en nu. Het hele ontwikkelingsproces van dat Wijgmaalse "lappendekentje" werd ontrafeld, te beginnen met de oudst gevonden historische gegevens. De gestadige ontwikkelingen in het politieke, economische en sociale weefsel vormen het spoor in het oude Wijgmaal dat naar de huidige situatie voert.

In het eerste deel van het boek, na de inleiding, wordt een overzicht gegeven wordt van alle gekende publicaties die in het verleden over Wijgmaal verschenen zijn. Dit overzicht werd geïllustreerd met enkele belangrijke passages uit die werken.

In het tweede deel, geheel gewijd aan de geschiedenis van Wijgmaal, wordt de geschiedenis van het West-Europese vasteland als stramien gebruikt waardoor een ruimer kader tot stand komt waarbinnen men de geschiedenis van Wijgmaal.

Dit deel bestaat in verschillende hoofdstukken.

Zo wordt in het laatste hoofdstuk van deel twee wordt de "Gouden eeuw van Wijgmaal", of de periode vanaf 1855, behandeld. Het Wijgmaal van Remy was in de kortst mogelijke tijd uitgegroeid tot een begrip in de toenmalige economische wereld. Op het einde van de 19e eeuw waren de Remy-fabrieken een mondiaal concern geworden. Die snelle internationale expansie heeft ook Wijgmaal als dorp vrij vlug getransformeerd van een agrarisch gebied naar een sterk residentiële woonkern.

Tussen de verschillende hoofdstukken in zijn, als rustpunten in het historische gedeelte, anekdotische intermezzo's ingelast. Daarvoor werd een beroep gedaan op inwoners van Wijgmaal, die hier geboren en getogen zijn. Uit de vele interviews met hen werden talrijke ervaringen en anekdotjes opgetekend, en deze worden in geuren en kleuren geschilderd als waren het levensechte dorpstaferelen uit de voorbije eeuw. De opgetekende verhalen zijn totaal fictief en hebben geenszins enig verband met mogelijk bestaande personen, toestanden of feiten uit het verleden of uit het heden.

Menige historische werken over lokale geschiedenis zijn doorgaans klassieke leesdocumenten. De stellers van dit werk zijn van dat stramien afgeweken en opteerden voor een andere formule. Het boek richt zich niet alleen tot lezers maar ook tot kijkers. Het oog van de lezer wil tegenwoordig ook wat! Daarom werd, wegens hun eenvoudige schoonheid, hun historische originaliteit of hun ondersteunde functie voor de tekst, met de meeste zorg een aantal foto's, illustraties en kaarten geselecteerd en van de nodige commentaar voorzien.

Elke foto van een Wijgmaals beeld is niet alleen een fotografische exploratie, maar laat dat hoekje soms wel eens vanuit een andere en betere hoek zien dan we doorgaans gewend zijn. Is het wel nodig te wijzen op wat wellicht door eenieder in Wijgmaal geweten is, dat elk detailbeeld van ons dorp door de cameralens, als het ware uitgeknipt, een klein schilderijtje lijkt te zijn? Oude vertrouwde beelden toont de lens ons vanuit een zo ongewone gezichtshoek, dat deze ons vaak totaal anders voorkomen. Op beelden die men in werkelijkheid kent, raakt men nooit uitgekeken. Om ervan te genieten is een "open oog" nodig voor al het mooie en het wonderbare dat ons in Wijgmaal dagelijks omringt.

Zoals uit de inleiding hierna zal blijken, is er in het verleden al meer dan één werk over Wijgmaal verschenen. Maar een kijk- en leesboek? Nee..., of toch? Jazeker, men vindt in die werken ook kaarten en foto's, maar een boek met een chronologische evolutie van Wijgmaal met daarbij een rijkdom aan oud en nieuw fotomateriaal bestond tot nu toe nog niet. Uit die vaststelling is dit boek gegroeid. Het wil een totaal groeibeeld van Wijgmaal ophangen, geprojecteerd op de achtergrond van de historische evolutie.

Voor wie in Wijgmaal woont, leeft, werkt of er opgroeit, is het de moeite waard om iets meer over het verleden van zijn of haar "woonerf" te kennen. Ook voor hen die Wijgmaal kennen of gekend hebben of er enige band mee hebben, zullen er in het boek heel wat wetenswaardigheden te herkennen zijn. Alzo kan dit werk bijdragen tot meer verbondenheid met het verleden, ook tot meer samenhangigheid tussen de inwoners van de grotere regio Leuven onderling. Gelukkig ontstaat er tegenwoordig opnieuw zoiets als een toenemende belangstelling voor het verleden, zowel op politiek, sociaal als op economische vlak. Het raadplegen van dit werk kan voor velen dan ook heel wat informatie opleveren en terzelfdertijd een aangename ontspanning verschaffen. Aldus kan deze uitgave ongetwijfeld ook voor de jongere generatie van Wijgmaal bijdragen tot een betere kennis van hun woon- en leefwereld.

Als besluit zou ik hier in de meest passende bewoordingen openlijk onze dankbetuigingen willen neerschrijven aan allen die ons in de loop van de voorbije maanden hun gewaardeerde hulp geboden hebben bij de realisatie van dit werk. Daarvoor zullen we hen ten zeerste erkentelijk blijven. Bij deze dankbetuigingen wens ik de velen te betrekken die met de inzet van hun vakkennis en hun menselijke kwaliteiten van dit werk gemaakt hebben wat het geworden is.

Heel in het bijzonder denk ik hier aan de oudere generatie van Wijgmalenaren, die ons te woord stond, en aan de deskundige informatici en aan de drukkersploeg die bij deze onderneming betrokken werden.

Ook is het voor mij een oprecht genoeg onze dank te betuigen aan de familie Rouwet, voor het ter beschikking stellen van het familiaal archief, alsook aan de auteurs van werken over Wijgmaal, Lionel Mestdagh, Hubert Jacobs, Robert Verpoylt Jan Gijbels, Johan CokelaereSofie Beyen, Gust Vandegoor en Gaby Vandecauter, die ons de toelating verleenden passages uit hun werken in ons werk op te nemen. Er werd tevens een beroep gedaan op de wetenschappelijke, vakkundige en technische inbreng van tal van spontane medewerkers, de historici Marcel Piot. Kortom dit werk kwam tot stand dankzij de inzet en het werk van velen!

Voor uitvoerigere informatie en voor wie zich verder wil verdiepen in de geraadpleegde werken verwijs ik naar de literatuurlijst achteraan in het boek.

Roger Geets

Inleiding.

“Geschiedenis is nooit af.”

(Matt Rouwet 1902 - 1993).

Een postume hulde aan Matt Rouwet, geestelijke vader van de Wijgmaalse heemkunde.

De tijden veranderen, en wij met hen. De ouderen onder ons, en zeker zij die de evolutie van de laatste 50 jaar hebben meegemaakt, zullen dit ten volle beamen. En zo verging het ook dat lapje grond langsheen het kanaal Leuven - Mechelen (bij ons beter bekend als “de vaart”), lapje grond dat men ondanks alles toch nog WIJGMAAL is blijven noemen.

Maar wat schuilt er achter die naam, waarmee men anno 2000 die verre uithoek benoorden de stad Leuven duidt? Niemand blijft er nog echt stil bij staan. En toch loont het de moeite om er even wat dieper op in te gaan. Wanneer men bedenkt dat men reeds in het begin van de XIde eeuw de naam “WICMALE” (1107) tegenkomt, dan kan men zich terecht de vraag stellen: “Is Wijgmaal dan reeds zo oud?”. Het antwoord hierop is: “Ja, en waarschijnlijk zelfs nog ouder!”. Onmiddellijk stellen zich dan weer een paar nieuwe vragen zoals: “Wat betekent in feite de naam ‘WIJGMAAL’ en wie waren de toenmalige bewoners?”, of nog: “Met hoeveel waren ze en wat deden ze zoal?”.

Allemaal vragen waarop moeilijk een duidelijk antwoord kan worden gegeven aangezien de informatie hieromtrent toch niet zo onmiddellijk voor ‘t rapen ligt. Het betreft hier immers een periode die zich in een ver verleden situeert. En wanneer men bedenkt dat praktisch alle historische documentatie ontbreekt om het bestaan en ontstaan van de nabije stad Leuven vóór het einde van de IXde eeuw te staven, moet het ons zeker niet verwonderen dat zulks voor de toenmalige plaats met name “WICMALE” niet anders is, te meer daar er zich, bij ons weten althans, nooit echt één wereldschokkend feit heeft voorgedaan.

En toch, wanneer we ons de moeite getroosten om één en ander op een rij te zetten, dan wordt het mogelijk om zich een tamelijk samenhangend beeld te vormen van de laatste elf eeuwen, beeld dat uiteraard ingebed ligt in de geschiedenis van de Lage Landen.

Gelukkig maar hoeven we deze klus niet zelf te klaren omdat dit reeds jaren geleden werd gedaan door onze Wijgmaalse Herodotus, met name onze betreunde Matt Rouwet (Bree, 25/05/1902 - Wijgmaal, 07/10/1993). Hij was het die, in 1946, als eerste een voortreffelijke studie over Wijgmaal publiceerde (1).

Het hoofddoel van deze publicatie was te helpen de nodige fondsen in te zamelen om de tijdens de tweede wereldoorlog door de Duitse bezetter weggenomen Wijgmaalse kerkklokken te vervangen.

Maar dit was blijkbaar niet de enige motivatie van onze geschiedschrijver. Wie nu gedacht had dat hij het na de vervanging van de kerkklok hierbij zou laten, vergist zich schromelijk. Onze Matt bleef verder werken en opzoekingen doen en bracht, ter gelegenheid van het eeuwfeest van de Parochie in 1975, zijn magistrale studie uit die hij, eenvoudig en bescheiden als hij was, “Sprokkelingen” (2) noemde.

Als hulde aan de meester is het dan ook onze plicht om nu, ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de Parochie, zijn levenswerk ten behoeve van de jeugd en de nieuwe Wijgmalenaren andermaal in het daglicht te stellen.

We zullen hier uiteraard het lijvige werk uit 1975 niet klakkeloos en integraal reproduceren, maar zoals hij het zelf verwoord zou hebben, er even in sprokkelen om er datgene uit te halen wat het mogelijk moet maken Wijgmaal op een klare en duidelijke manier gestalte te geven, in ruimte en tijd.

Huidige stand van zaken i.v.m. de geschiedschrijving over Wijgmaal en doelstelling van deze publicatie in het kader van Wijgmaal 2000.

Het spreekt vanzelf dat Matt Rouwet met zijn twee publicaties ook anderen inspireerde, voornamelijk dan de jongere generatie. Het moet ons dan ook niet verwonderen dat we van tijd tot tijd bepaalde geschriften over Wijgmaal zagen tot stand komen. Deze geschriften legden elk op hun eigen manier accenten, en waren precies daarom steeds aanvullend en ook verrijkend. En, alhoewel deze van Matt Rouwet ongetwijfeld de meest volledige, diepgaande en ook belangrijkste waren, neemt dit niet weg dat de andere eveneens een toegevoegde waarde aanbrachten.

Het is vandaag de dag dus niet echt eenvoudig meer om nog iets zinnigs over Wijgmaal in woord en beeld te brengen na alles wat reeds gepubliceerd werd in het verleden.

Het leek ons hoe dan ook niet meer dan billijk om hierna, in een eerste deel (Heemkunde in Wijgmaal) in chronologische volgorde een overzicht te geven van de ons bekende publicaties die reeds ter perse gingen, en Wijgmaal of een bepaald aspect ervan tot onderwerp hadden. Tevens vermelden we waar in elk van deze studies de klemtoon werd gelegd.

De opdracht die de initiële werkgroep "Van Wicmale tot Wijgmaal" zich begin 2000 stelde bij het aanvangen van de werkzaamheden bestond er dan ook in om nogmaals een boek over Wijgmaal in woord en beeld samen te stellen, en daarbij andermaal nieuwe accenten te leggen. Na rijp beraad heeft de werkgroep zich laten inspireren door de wens die Matt Rouwet zelf uitdrukte in het slotwoord van zijn "Sprokkelingen", waarin hij het volgende stelde:

"Wij hebben gemeend dat 1975 een gepaste gelegenheid was om een zo volledig mogelijke dokumentatie aan te leggen over Wijgmaal aan de Dijle, als blijvende herinnering aan die laatste eeuw... de eerste als volwaardige parochie.

Enige belangstelling was er wel, want in de loop der jaren werd nog al eens gevraagd naar het boekje over Wijgmaal dat verscheen in 1946.

Die interesse menen we te mogen toeschrijven aan de zeer geslaagde "Heemkundige praatjes" die regelmatig verschijnen in het kontaktblad van de oudervereniging van de G.S.W.

Met steller van deze bijdragen hebben we, vóór enkele jaren heel onverwacht mogen kennismaken, waaruit spontaan een zeer vruchtbare samenwerking is gegroeid voor het vormgeven van onze opstellen over Wijgmaal. (...)

*Voor mij persoonlijk is het de vervulling van een oude wens, dat de volgende generatie zich met deze taak zou inlaten, want **Geschiedenis is nooit af...***

Om de liefhebbers van het plaatselijke gebeuren niet te overstelpen met een zeer doorwrochte studie over Algemene Geschiedenis die gelijktijdig zou verschijnen, hebben we geoordeeld dat het verkieslijk was enkel de "Sprokkelingen uit de Geschiedenis van Wijgmaal" nu te laten drukken.

Onze Geschiedkundige Kring zorgt dan voor de uitgave van het niet opgenomen werk in periodieke afleveringen die ter studie liggen." (2)

Het uitwerken van een algemeen doch summier historisch kader, waarbinnen Wijgmaal uiteindelijk kunnen worden is wat het nu is, en bijvoorbeeld geen landbouw-, groene- of industriezone, wat even goed gekund had, is de opzet van deel twee (Wijgmaal in historisch perspectief) in dit werk.

In dit historisch kader zullen dan op tijd en stond de belangrijkste feiten m.b.t. Wijgmaal worden ingelast en besproken.

Naarmate de opzoeken van de initiële werkgroep "Van Wicmale tot Wijgmaal" i.v.m. ons verleden vorderden werden er, gaandeweg, meer en meer contacten gelegd met mensen die zich eveneens m.b.t. de geschiedenis van Wijgmaal verdienstelijk hebben gemaakt. Sommigen onder hen beschikten over interessante bronnen of archiefmateriaal, terwijl anderen, hoe verassend het ook moge klinken, momenteel zelfs actief bezig zijn met de studie van de geschiedenis (of een deelaspect ervan) van ons geboortedorp.

Hieruit is dan de idee voor een groepswerk gegroeid, zodat de hele studie oordeelkundig kon worden opgesplitst in afzonderlijke, doch op elkaar aansluitende delen, met uiteraard wat meer diepgang.

Belangrijk hierbij was het streven naar eenheid en samenhang van het geheel, en het leggen van toch weer nieuwe accenten om op die manier een werk te scheppen dat een waardevolle aanvulling kan zijn voor de reeds verschenen publicaties.

In die optiek werd een rode draad gekozen waarbij het sociaal economische aspect van Wijgmaal in ruimte en tijd, tegen de achtergrond van de in onze streken op mekaar volgende politieke structuren centraal staat. Deze aanpak moet ons duidelijk maken welk type van economische bedrijvigheid de mensen hier hanteerden en welke sociale verbanden hierdoor ontstonden of hieruit voortvloeiden, en dit tegen de achtergrond van de diverse staatsvormen waaraan onze voorouders schatplichtig waren.

Opmerkelijk is het beeld dat bij deze benadering wordt verkregen van de verschillende manieren waarop de mensen destijds in hun economische behoeften voorzagen, en hoe die mensen langzaam van een voornamelijk agrarische, naar een complexe industriële maatschappij evolueerden, hierbij de algemene trend volgend van de Europese beschavingsgeschiedenis.

Deze rode draad loopt dan ook van bij de Kelten, levend in stamverband en deels in hun primaire behoeften voorzien door middel van een economische productiewijze gebaseerd op jacht en visvangst, landbouw en veeteelt, en deels aan de hand van een rudimentaire vorm van verwerkende nijverheid zoals metaalverwerking en pottenbakkerij, tot bij de vestiging van een industriecomplex met wereldklasse, met name de fabrieken van Edouard Remy die Wijgmaal ruim een eeuw niet alleen groot hebben gemaakt, doch tevens ingrijpend hebben veranderd op urbanistisch en sociaal gebied.

De belangrijkste feiten m.b.t. ons Wijgmaal zullen dan voornamelijk slaan op onze intrede in de geschiedenis in de loop van de Oudheid, de mogelijke verklaringen voor de oorsprong van de naam van

ons dorp, de vestiging van de molens op de Dijle als eerste op kapitaal gebaseerde economische activiteit, de opkomst van de adellijke familie “Van Wychmale” die dit kapitaal in leen had en uitbaatte, de pre-parochiale kapel en uiteindelijk de Remy-vestiging.

Zo zullen we zien dat vóór de periode van economische bedrijvigheid door de familie “Van Wychmale” de geschiedschrijving stilzwijgend is over Wijgmaal. Ook zullen we zien hoe deze bedrijvigheid vermoedelijk tot stand kwam, met de nadruk op de rol van de natuurlijke factoren in de “Wijgmalenhoek”, op de nabijheid van de stad Leuven en op de vooraanstaande rol die destijds door het Hertogdom Brabant op rijksvlak werd gespeeld.

Om dit alles duidelijk te omlijnen werd een viertal hoofdstukken uitgewerkt die, aansluitend op elkaar, het beoogde algemeen historische kader scheppen waarbinnen ons Wijgmaal zich heeft geprofileerd. Deze hoofdstukken bespreken respectievelijk het duistere verleden, de dageraad, de opgang en ontplooiing en de gouden eeuw van Wijgmaal. Een gouden eeuw die eindigde met de teloorgang van de Remy fabrieken, waarmee het lot van ons dorp zo innig verbonden was. Maar daar eindigt de Wijgmaalse geschiedenis niet mee. Het toeval wil dat de publicatie van dit boek samenvalt met de bekendmaking van de recente plannen om de Remy-site te herwaarderen.

Binnen de relatief korte tijdspanne die ons werd toegemeten om dit boek samen te stellen was het ons echt niet mogelijk grondig en diepgaand bronnenmateriaal te gaan onderzoeken. Het realiseren van een verantwoord wetenschappelijk werk waarin nieuwe elementen aangedragen worden door het opzoeken van nieuwe bronnen of door het herevalueren van her reeds gekende bronnenmateriaal is uiteraard tijdrovend. Wanneer men bedenkt dat Matt Rouwet tientallen jaren historisch onderzoek heeft verricht, en ondanks deze inspanningen slechts een klein gedeelte van het voorhanden zijnde bronnenmateriaal kon raadplegen, moet het ons niet verwonderen dat er in de toekomst nog heel wat nieuws kan komen. Dit laatste doet uiteraard geenzins afbreuk aan de enorme waarde van Matt Rouwet waar wij bij het maken van ons boek regelmatig een beroep op gedaan hebben, waar we veel passages uit geciteerd hebben en waarvoor onze appreciatie tijdens onze eigen werkzaamheden alleen maar groeide.

We zullen ons historisch overzicht bij wijze van intermezzo af en toe even onderbreken met een reeks luchtige cursiefjes met als onderwerp “Wijgmaal, een eeuw jong!”. Dit is een interessante reeks anecdoten gebaseerd op de gesprekken die we met onze Wijgmaalse senioren gehad hebben. Het resultaat van deze mondelinge ego-documenten is voor het sociale luik van ons boek alleszins van grote betekenis. Het geeft ons een beter idee van de enorme omwenteling die de laatste drie generaties van deze eeuw hebben doorgemaakt en ook te verwerken kregen.

Met deze historische schets over Wijgmaal hebben we dan ook de bedoeling om een beter inzicht te krijgen in dat plekje grond waar wij allemaal wonen en leven, in wel en wee.

Hierin slagen blijft dan ook onze voornaamste doelstelling, mede omdat wij ervan overtuigd zijn dat de kennis van ons verleden er in grote mate kan toe bijdragen onze eigen identiteit, tijd en toekomst beter te begrijpen en in te schatten.

Jacques Berckmans